

Globaali Suomi ja arvot – olemmeko vaarassa?

VTT Anneli Portman,
Helsingin Yliopisto

Mistä vaarat tulevat?

- Koemme itsemme uhatuksi joko **henkilökohtaisesti** tai **ryhmätasolla**
- Uhatuksi tulemisen kokemus perustuu **havainnoimiseen** ja sen **tulkintaan**
- Uhat voivat olla
realistisia tai **symbolisia**
tai yhdistelmiä näistä

Realistiset uhat

- **Fyysiset:**
 - Brysselin lentokenttä/metro pommit: **turvallisuus**
 - Saastunut ruoka/vesi/ilma
 - Olemassaoloon kohdistuvat uhat: sota
- **Resurssien rajallisuudesta johtuvat uhat**
 - **Taloudelliset uhat**
 - Verorahoja on rajallinen määrä -> leikkaukset uhkaavat koulutusta, vanhusten huoltoa, luonnonsuojelua
 - Työttömyys
 - **Luonnonvarojen loppumisen/tuhoutumisen uhat**
 - **Poliittiset uhat**

Symboliset uhat

- Perinteet & elämänmuoto
 - Uskonto, moraalit, uskomukset, asenteet
- **Arvot**
- Identiteetti
 - Henkilökohtainen
 - Ryhmäidentiteetti
(sosiaalinen identiteetti)

Arvojohtajat

- Ilmaisevat **yhteiseksi** oletettuja **arvoja**
- Pyrkivät sanoittamaan **uhkia** ja niiden **ratkaisuja**
- Pyrkivät valamaan luottamusta ja **edistämään yhtenäisyyttä, ”meisyyttä”**

Arvojohtaja & realistiset uhat

Sekavassa tilanteessa tulijoidenkin tilanne saattaa vain paheta. **Tiedossa on, että pakolaisia käytetään hyväksi.**

Olemme juuri kuulleet Euroopassa kadonneista 10 000 alaikäisestä. Pakolaisia **riistävät ja rahastavat** ihmiskuljettajat, jotka harjoittavat valtaisaan laitonta liiketoimintaa, usein liikkeellä olevien **hengen menettämisen** uhallakin.

On myös riski, että pakolaisia käytetään **kyynisen valtapolitiikan välineinä.**

Presidentti Niinistö: Valtiopäivien avajaispuhe 2016

Arvojohtaja & symboliset uhat

Viitataan vielä vanhaan sanontaan, joka ei ole menettänyt ajankohtaisuuttaan, nimittäin – maassa maan tavalla.

Maahanmuutto ei koskaan voi tarkoittaa sitä, että **keskeiset arvomme, demokratia, tasa-arvo ja ihmisoikeudet**, kyseenalaistetaan.

Presidentti Niinistön Uudenvuodenpuhe 2016

Henkilöön vs. ryhmään kohdistuvat uhat

- **Ryhmän koko** tai **asema muuttuu**
-> myös henkilökohtainen **kokemus ryhmäjäsenyydestä muuttuu**
- Jos ryhmän jäsenyys on itselle tärkeää voi **ryhmään** kohdistuva symbolinen tai realistinen uhka tuntua **henkilökohtaiselta**

Epävarmuus, turvattomuus ja ennakoitavuus

- Kun koemme **epävarmuutta**, tunnemme olomme helpommin **uhatuksi**...
- ...ja elämä tuntuu **hallitsemattomammalta**.
- Koitamme **palauttaa** ennakoitavuutta ja **turvallisuuden tunnetta**
 - **Palaamalla vanhaan** ja tuttuun tapaan toimia
 - Perääntymällä muutoksista
 - Puolustamalla sisäryhmää
 - **Etsimällä ”syyllistä” epävarmuuteemme**

Arvojohtaja & ryhmäuhat

Olen itse vanhan opin juristi, silloisen lain mukaan polttopullo rakennukseen, jossa saattoi olla ihmisiä, oli nimikkeeltään murhapoltto ja sitä se on minulle vieläkin. Raskas **rikos**. Niin kuin on **pakolaisiin kohdistuva vaino tai vihan lietsonta**. Liian paljon sellaista on tapahtunut...

Alkuvuonna olemme käyneet keskenämme mieleenpainuvaa julkista keskustelua. Osa toki tarpeellista varoittelua, kun ihmisiä on rikollisesti sanoin tai teoin loukattu. Mutta sen lisäksi **olemme oppineet perusteellisesti haukkumaan toinen toisemme**. On haukuttu miehet, on haukuttu naiset, on haukuttu **suvaitsevaiset ja suvaitsemattomat**, ja sitten hyväksi lopuksi poliisitkin; **olemme perin itsemme haukkuneet**.

Uudenvuodenpuhe 2016

Valtiopäivien avajaispuhe 2016

Me ja he ja arvot

- Epävarmoina aikoina **sisäryhmä ja ulkoryhmä** halutaan nähdä mahdollisimman **erilaisina**
- Oma sisäryhmä, **"me"**, halutaan nähdä ylempänä ja parempana kuin **"he"** jollain mittarilla
- **Arvot** tarjoutuvat helposti tällaiseksi mittariksi
- **Arvoja, jotka oletamme yhteisesti jaetuiksi, käytetään siis korostamaan yhtenäisyyttä**

Mitä ovat arvot?

- Arvot ovat **toivottavia asiantiloja**, motivoivia päämääriä, jotka ohjaavat yksilöiden ja ryhmien valintoja ja toimintaa
- Arvot ovat melko **pysyviä**
 - Arvot omaksutaan lapsuudessa
- Kulttuurin **sisäiset vaihtelut suuremmat kuin kulttuurien välillä**

Yhteisö hyötty

Muutos

Säilyttäminen

Yksilö hyötty

Arvojen kolme tasoa

1. Kulttuuriset, kansallisen omakuvan arvot
(kulttuurinen arvojärjestelmä)
– **arvot yhdistävät**
2. Yksilölliset arvojärjestelmät
– **arvot erottavat**
3. Toiminnot, ”se, mitä tehdään”
– **suhde arvoihin moniselitteinen**

Kaikille ihmisille on tärkeätä...

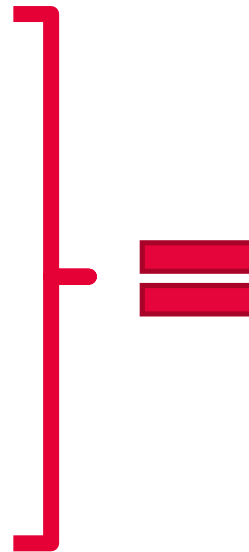
- Sellaisten ihmisten hyvinvoinnin edistäminen joiden kanssa olla usein henkilökohtaisessa kontaktissa
 - Esim perhe, sisäryhmä, työkaverit, ystävät
 - **Hyväntahtoisuus –arvot**

Suomalaisille on lisäksi tärkeää

- Tasa-arvo
- Rehellisyys
- Luonto
- Luottamus
- Auttaminen

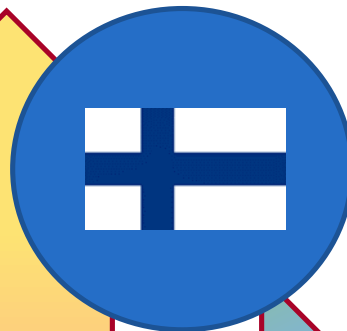
- Työ

**Yhteistä
hyvinvointia
edistäviä,
yhteisöllisyyttä
korostavia
arvoja, joiden
juuret ovat
protestantti-
sessä etiikassa**

Yhteisö hyötty

Muutos

**Säilyttä-
minen**

Yksilö hyötty

Mikä meitä siis uhkaa?

- Riippuu tulkinnasta
- Riippuu henkilöstä
- Riippuu ryhmästä
- Riippuu arvoista

Presidentti Niinistö

Uskon kuitenkin vakaasti, että
**suomalaiset eivät joukolla tunne vetoa
ääriajatteluun [...]**

Haluan taas muistuttaa, että
yhteiskunnallinen eheys on paras
voimavaramme.

Presidentti Niinistön Uudenvuodenpuhe 2016

Kirjallisuutta

- **Helkama, K.** (2009). *Moraalipsykologia*. Helsinki: Edita
- **Helkama, K.** (2015). *Suomalaisten arvot*. SKS
- **Helkama, K. & Olakivi, A.** (toim.) (2012). *Pyhtää: yhteiskunnallinen ja taloudellinen muutos. Sosiaalipsykologista seurantatutkimusta 1975-2007*. HY: Sosiaalitieteiden laitos.
- **Schwartz, S.H.** (2011). Kulttuuriset arvo-orientaatiot, suom. M. Puohiniemi. Vantaa: Limor
- **Stephan, W. G., & Stephan, C. W.** (2000). An integrated threat theory of prejudice. *Reducing prejudice and discrimination*, 23-45.

Helsingin Yliopisto:

Kaikille avoin kurssi englanniksi **Suomesta, kulttuurista ja järjestelmästä:**

Finnish Political Culture and System

YouTube: <https://youtu.be/vvD3KsCGd0M>

Linkki kurssin Avoimen Yliopiston sivuille:

<https://mooc.helsinki.fi/course/view.php?id=21>

#WhatmakesFinlandtick

Kiitos!

anneli.portman@helsinki.fi